

Södermalms gröna vardagsrum

Park- och naturmarken är Södermalms gröna vardagsrum, där många tillbringar stor del av sin fritid. Tillgången på och utformningen av vardagsrummen har en stor betydelse för invånarnas vardagsliv, livskvalitet och hälsa. För att stadsdelsområdets park- och naturmark ska kunna användas av alla är det viktigt att skapa inkluderande och jämlika rum med en mångfald av funktioner, upplevelser och sociala värden.

Boende och besökare

Den totala folkmängden i Södermalms stadsdelsområde år 2017 var 129.738 personer. Sedan 2008 har antalet invånare ökat med 12 387 personer och enligt stadens prognos förväntas invånarantalet öka med ytterligare 2982 personer fram till år 2022. I Södermalms stadsdelsområde är den största ålderskategorin 25- 64 år vilket svarar för närmare 60% av den totala befolkningen. Södermalm är också en stadsdel med många arbetsplatser och besöksmål. På kvällen är Södermalm välbesökt på grund av sitt utbud av restauranger och nattliv.

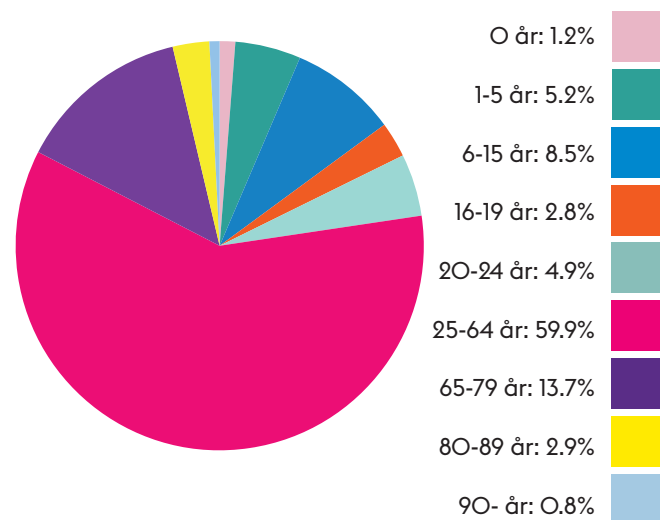
En ständigt ökande befolkning ställer högre krav och ökar trycket på stadsdelsområdets park- och naturmark. Med ett ökat tryck ökar slitaget och därmed även behovet av skötsel och renovering av park- och naturmarken. Tendensen att småbarnsfamiljer väljer att flytta från innerstad till ytterstad är inte längre lika tydlig, vilket medför ett ökat behov av förskolor och skolor på Södermalm. Med fler barn och unga ökar även kraven på lekplatser och aktivitetsytor. Andelen äldre kommer också att öka i framtiden och då barn och äldre är de flitigaste parkbesökarna ställs ökade krav på god tillgång till parkmark och naturområden.

Mötesplats för hela staden

Parkerna i Stockholms innerstad fungerar som ett grönt vardagsrum för invånare från hela Stor-stockholm och turister. Södermalms kulturhistoriska parker och stadsmiljöer och världsunika strandpromenader är utflykts- och besöksmål som nyttjas dagligen. Det innebär ett extra hårt tryck på stadsdelens parker och naturområden. På Södermalm finns parker med potential att fungera som mötesplatser för hela Stockholm, vilket är viktigt för att skapa en sammanhållen stad, vilket är ett utpekat mål i översiktsplanen. Förutsättningar för att mötas kan skapas genom planering av omgivande verksamheter och kommunikationer men också genom parkernas gestaltning. Genom att skapa platser med förutsättningar att bli inkluderande offentliga rum och mötesplatser för många olika grupper av människor skapas möten mellan grupper som annars sällan möts i vardagen.

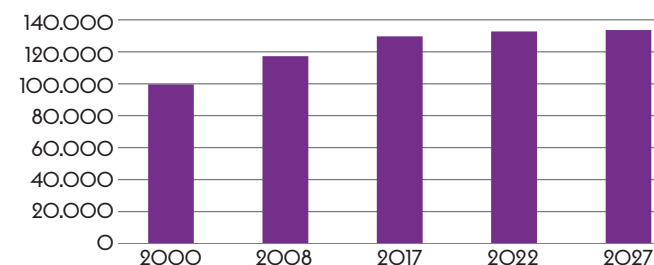
Fakta

Åldersfördelning Södermalm år 2017

Åldersfördelning.

Folkmängd Södermalm år 2000-2027

Källa: Statistik Stockholm.

Förväntningar på parkerna

En stor utmaning är nedskräpningen av parkerna som tar stora delar av driftsbudgeten. Vid stadsdelsförvaltningens kontakter med allmänheten lyfts nedskräpningen ofta fram som ett problem. Här behövs en strategi för hur stadsdelsförvaltningen tydligt kommunicerar vilka förväntningar som parkbesökare kan ha på driften av parkerna. Driften av parkerna kan också kompletteras med olika medskapande- och brukaravtal för att öka möjligheten att påverka och få sina behov tillgodosedda i parkerna.

Verksamheter i parkerna

Södermalms identitet som ”inte så tillrättalagd” skapar utrymme och förutsättningar för en brokigare typ av initiativ och verksamheter. Detta bidrar till Södermalms mångfald och det är viktigt att bevara denna karaktär. Allmänhetens tillgång till parkerna kommer alltid i första hand. Evenemang och verksamheter får inte medföra störning av ekologiskt och kulturhistoriskt värdefulla platser.

Parker för alla

För att skapa parker för alla är det viktigt med omsorg och kunskap om olika människors behov. Liksom staden rymmer en mångfald av människor måste parkerna innehålla en mångfald av funktioner, upplevelser och sociala värden. Med en ökande befolkning och en minskande andel friyta per invånare är det viktigt att parkerna riktar sig till en bred grupp av användare.

Mångfald och social sammanhållning

Stadens mångfald är en rikedom. Samtidigt finns en risk för att olika grupper isoleras från varandra i vardagen, med fördomar och bristande tillit som följd. Därför blir attraktiva mötesplatser med potential att skapa överbyggande möten mellan olika grupper viktiga. Möten kan ibland leda till konflikt men motverkar i längden stereotypa bilder av den andre

och lägger grunden för ömsesidig respekt, utbyte och lärande. Brist på kontakt ökar däremot det sociala avståndet. I Översiktsplan för Stockholms stad lyfts ”en sammanhållen stad” fram som ett av de övergripande målen för stadens utveckling.

Södermalm har högt besöksstryck från både Södermalmsbor, besökare från andra delar av staden och turister från olika delar av landet och världen. Här passerar med andra ord stora mängder människor, vilket innebär en stor potential för överbyggande möten. Det innebär även att Södermalms parker kan få stor betydelse för den sociala sammanhållningen i staden. För att förverkliga denna potential krävs ett aktivt arbete för att skapa inkluderande parker som är attraktiva och tillgängliga för alla.

Hornstulls marknad är ett evenemang längs Hornstullstrand.

Aktiv inkludering och överbryggande möten

Många faktorer och komplexa samband påverkar vem som känner sig ”hemma” på en plats, med självklar rätt att ta den i anspråk. Det fysiska rummets utformning är viktigt men även platsens programmering liksom sociala och ekonomiska aspekter har betydelse.

Faktorer som påverkar upplevelsen kan till exempel vara om det är en plats där barn får springa, om det finns avgiftsfria verksamheter och om olika grupper finns representerade. Att platsen är aktivt inkluderande är extra viktigt för grupper som avviker från dominerande normer i samhället.

Olika former av brukarmedverkan kan bidra till att stärka människors anknytning till en plats och ger ökad kunskap om olika behov. Därmed kan brukarmedverkan även fungera som ett verktyg för att inkludera annars marginaliserade grupper. Parker som är flexibla och varierade till sitt innehåll lockar fler, då de kan svara mot flera behov. Vidare bör parkerna så långt som möjligt vara fysiskt tillgängliga för människor med olika funktionsnedsättningar, liksom för dem som tar sig fram med barnvagn.

Parker i kollektivtrafiknära lägen som många enkelt kan ta sig till blir viktiga att utveckla. Läget är betydelsefullt på flera sätt. Parker som kan nås utan att korsa trafikerade vägar blir mer tillgängliga för barn medan parker som finns i områden med mycket liv och rörelse kan upplevas som tryggare än de som ligger mer avsides.

Att människor vill och kan ta sig till parkerna är grundläggande förutsättningar för att skapa inkluderande platser där överbryggande möten kan uppstå. För att parkerna ska fungera som gröna vardagsrum

Långbord i park. Exempel från Helsingborg.
(Foto: Studio E.)

behöver man kunna stanna upp och vistas på platsen under en viss tid. Det kräver i sin tur att vistelsestödande delar som möter grundläggande behov tillförs, till exempel dricksvatten, toalett, sittplatser, väderskydd eller belysning. Det underlättar särskilt för den som är ung, gammal eller tar hand om någon annan. En annan viktig fråga handlar om att skapa sociala objekt – händelser och föremål – för människor att mötas kring, som en gungbräda, en loppmarknad, en plats för kollektiv odling, ett konstverk eller kanske ett utvecklingsprojekt där brukarna involveras.

Olika typer av sittplatser

Att kunna sitta ner i en park är viktigt. Olika situationer kräver olika typer av sittplatser och behoven kan skilja sig åt mellan olika personer. Parkbänkar, picknickbord, trädäck och gräsmattor lockar olika besökare. Det som är bekväma och tillgängliga sittplatser för en ung person kan vara obekvämt och otillgängligt för någon som är äldre. Att det finns möjlighet till socialt sittande som underlättar ögonkontakt och samtal är viktigt. Olika typer av sittplatser är en viktig komponent för att göra parkerna till attraktiva mötesplatser för en bred grupp av besökare.

Ytor med olika exponeringsgrad

Att se och bli sedd är en del av stadens lockelse. Samtidigt kan vi vara olika bekväma med att synas i olika sammanhang. Begreppen on-stage, off-stage och back-stage kan kopplas till ett perspektiv där det

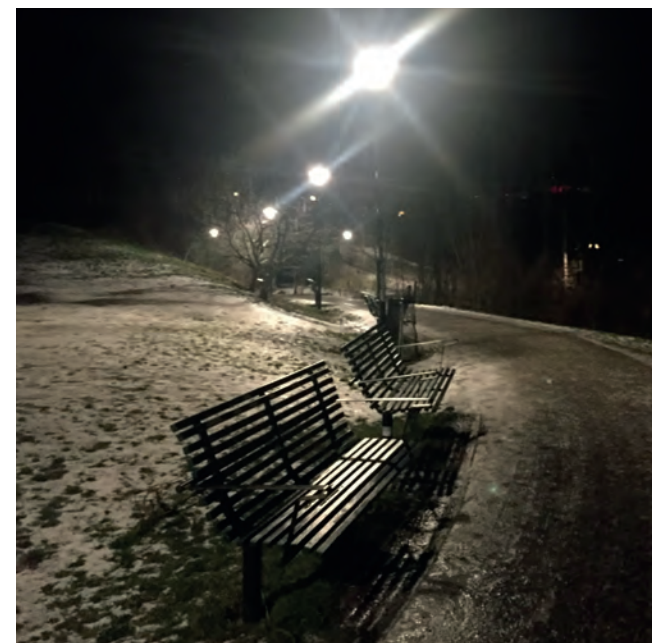
offentliga rummet och människorna i staden betraktas som "aktörer på scen". On-stage används för att beskriva platser där vi hamnar i andras blickfång och vår självmedvetenhet ökar. Platser med en karaktär av back-stage erbjuder istället rum som ligger lite avsidet, där vi är fredade från andras blickar. Med off-stage avses platser som finns alldeles bredvid scenen, där vi inte hamnar i fokus men samtidigt har uppsikt och kan inta en åskådarroll. Att en plats har en variation av ytor med olika exponeringsgrad har visat sig särskilt betydelsefullt ur ett jämställdhetsperspektiv, till exempel när det gäller platser för träning och fysisk aktivitet. Att kunna träna ifred back-stage eller lite vid sidan om innan man ger sig ut "on-stage" ökar tryggheten och möjliggör för fler att våga använda exempelvis bollplaner eller skate-tytor. Variationen av ytor med olika exponeringsgrad möjliggör helt enkelt ett närmande av "scenen" stegvis.

Trygghet

Tryggheten är avgörande för hur människor i staden nyttjar parker och grönområden. Viktiga platser och parkvägar ska vara överblickbara och skymda passager bör undvikas i största möjliga mån. Målpunkter, evenemang och aktiviteter i stadens offentliga rum kan bidra med positiva effekter för upplevelsen av trygghet genom att skapa liv och rörelse. Mer permanenta verksamheter bidrar med en kontinuerlig vardagsnärvaro, som ofta är särskilt värdefull ur trygghetssynpunkt. Bemannade parklekar med personal som fungerar som värdar på platsen är ett tydligt exempel men även andra verksamheter kan bidra. Samtidigt kan de också få en exkluderande effekt, om delar av parkmiljöerna avskärmas för privat bruk eller betalande gäster. Därför är det viktigt att verka för att alla verksamheter blir resurser i parkerna. Det handlar inte bara om att befolka platsen, utan kan till exempel vara att låna ut

Olika typer av sittplatser. Solstolar i Rosenlundsparken.

Vinterhalvåret är till stor del mörk. Upplust gångväg i Rackarbacken.

sina toaletter. Även områdets skötsel har betydelse i sammanhanget. Parker och miljöer som är välvårdade och omhändertagna upplevs som tryggare samtidigt som kontinuerligt underhåll kan motverka skadegörelse.

Upplevd trygghet varierar ofta över dygnet. Ett skogsparti som dagtid fungerar som en välbesökt oas kan på natten upplevas som mörkt och obehagligt. Därför är bra belysning i parker och längs frekvent använda stråk viktigt. Av trygghetsskäl kan det vara bra att öka genomsiktligheten på vissa platser. Staden arbetar kontinuerligt tillsammans med medborgare och intresseorganisationer för att öka tryggheten. I arbetet genomförs bland annat trygghetsvandringar där områden med behov av kompletteringsbelysning eller beskärning av träd och buskage identifieras.

Tillgängliga parker

En av stadens målsättningar är att vara en tillgänglig huvudstad. Trots målsättningen finns fortfarande brister eftersom det också finns andra faktorer att ta hänsyn till, som trafiksäkerhet, drift och underhåll, estetik, ekonomi och ekologi. Ibland kan tillgängligheten vara svår att förbättra, till exempel på gångvägar med branta lutningar som löper över naturligt bergig och brant terräng. Andra tillgänglighetsförbättringar är enklare att åtgärda, som kontrastmarkeringar, räcken i trappor, fler parksoffor eller komplettering av armstöd på befintliga soffor eller ny belysning.

Lekplatser för alla

Barn med funktionsnedsättning har samma lekbehov som andra barn. Enligt lagstiftning från år 2003 ska bristande tillgänglighet gällande lekplatsers utformning och utrustning åtgärdas. Åtgärderna kan innefatta att byta markmaterial, komplettera eller anpassa lekutrustning eller sänka kantstöd. De små föränd-

ringarna kan vara skillnaden mellan exkluderande och välkomnande. En tillgänglig och användbar miljö underlättar även för personer utan funktionsnedsättning, bland annat äldre och personer med barnvagn. Tillgänglighetsanpassningen måste ske utifrån platsens förutsättningar. Några aspekter som är särskilt viktiga att tänka på är möjligheten att ta sig till lekplatsen och de olika lekredskapen, att kunna förstå hur lekplatsen är utformad samt att lekplatsen innehåller tillgänglig lekutrustning. Specifika åtgärdsförslag för Södermalms parker finns i den tillgänglighetsinventering som togs fram 2014 (Stockholms stad, 2014).

Forskning visar att det generellt är en större andel pojkar än flickor som använder offentliga lekplatser, från cirka 7 år och uppåt. Det kan bland annat förklaras av att flickor och pojkar ofta har olika preferenser när det gäller lekutrustning, aktiviteter och rumslig utformning, men även andra faktorer kan ha betydelse. Med jämställd lek avses lek där könsrollerna inte är påtvingade eller mindre stereotypa och lek där pojkar och flickor leker ihop istället för könsuppdelat. Forskning om barns lekmiljöer visar på några utformningsprinciper som främjar en mer jämställd lek. Naturlika miljöer ger en mindre könsstereotyp lek än mer tillrättalagda miljöer samtidigt som barnen tenderar att leka mer i könsblandade grupper. Lek i naturmark innebär generellt också en större motorisk utmaning för barn än platta, ofta hårdgjorda, ytor och bidrar därför mer till deras motoriska utveckling. En rekommendation är därför att sträva efter lekplatser med inslag av naturmark, exempelvis spara bergknallar, nedfallna stockar etc.

Stora ytor främjar både pojkars och flickors fysiska aktivitet, medan pojkar är mer aktiva på mindre ytor. Vissa aktiviteter är också mer könsneutrala än andra. Sand och vattenlek, bygga kojor och att klättra på höga föremål är aktiviteter som pojkar och flickor gör i lika

Naturlek i Drakenbergsparken, möjligheten att se men inte synas.

stor utsträckning. En kombination av byggda och mer naturlika miljöer bidrar vidare till att barns lekflöde blir mer sammanhängande och att barnen därmed rör sig mer. Därför är det viktigt att så långt som möjligt ta tillvara naturmark med slänter, träd, buskage och klippor i anslutning till anlagda lekplatser.

En annan möjlighet är att utveckla bygglek i lekparker. Detta har funnits tidigare i stadsdelen, men kräver att det finns personal som handleder barnen att skapa sina egna lekredskap med hjälp av olika byggdelar, virke och material på platsen. Bygglek blir därmed en form av medskapande. Byggleken är liksom naturleken mer kreativ än lek med traditionella lekredskap. Överhuvudtaget är lek med delar som är flyttbara/påverkansbara mer kreativ.

Temalekplatser är identitetsskapande och bidrar till en större variation i utbudet. I Södermalms stadsdelsområde finns flera lekparker med olika teman och med specialutformade lekmiljöer som har unika lek- och kunskapsvärden, men som därför också kräver ökad kontroll och drift för att garantera säkra lekplatser.

Integrerad lek innebär att skapa lekvärden i parker genom att tillföra vissa lekbara objekt. Till exempel kan lekvärden tillföras konst, kanter, markbeläggning mm. Integrerad lek är värdefullt och bidrar till en barnvänlig stad som skapar möjligheter till lek lite varstans, inte bara på avgränsade ytor för barn.

Solsäker lekmiljö

Barn är extra känsliga för solen. Dessutom är barn som regel ute mer än vuxna. Träd, buskar och annan växtlighet är speciellt viktiga på lekplatser då de skyddar mot stark sol. Lekinstallationer bör placeras så att de skuggas av växtlighet eller kuperad mark.

Spontanidrott för alla

Spontanidrottsplatser är ett av de rum som erbjuds något äldre barn och ungdomar. Forskning visar att hela 80 procent av dem som använder spontanidrottsplatserna är killar. Exakt varför det ser ut så är oklart men det tycks inte bero på ointresse, eftersom tjejer ofta är väl representerade inom den organiserade idrotten. Däremot ligger en del av svaret sannolikt i den rumsliga utformningen med många ytor av karaktären on-stage och inbyggda tävlingsmoment. Hösten 2018 genomfördes en särskild utredning av användningen av bollplaner och utegym på Södermalm, med särskilt fokus på kön och ålder. I linje med övrig forskning på området visade utredningen att spontanidrottsytorna i större utsträckning används av killar och män. Mer information finns att läsa i rapporten *Inventering användning av bollplaner och utegym Södermalm*.

Bollspelsytor för fler kan till exempel vara en yta som inte enbart är utformad för tävling och match utan ger förutsättningar för kreativ bollsport genom att ha en annan form än en traditionell fotbollsplan. Flera olika, mindre mål på olika platser runt planen gör också att man kan ”leka” med bollen i mindre grupper. Ett annat sätt är att bättre utforma bollplanens gränzoner. Genom att låta bollplaner kantas av ytor som erbjuder andra aktiviteter och sitttytor skapas en mellanzon som sedan minskar steget för att ta sig in på planen.

Möjlighet att påverka

Genom att miljön i parkerna kan påverkas på olika sätt ökar också möjligheterna att utforma parker som kan möta en mångfald av behov och besökare. Det kan till exempel handla om att kunna flytta på möbler, tända en lampa, vrida en soffa, spela musik eller leka med mobila lekredskap. Det kan också handla om att uppmuntra olika initiativ och låta människor få göra avtryck på platsen, till exempel genom olika evenemang, kojbyggen, odling, muralmålningar eller annan utsmyckning. Här är möjligheten att teckna brukaravtal ett viktigt redskap.

Allmänhetens engagemang

Kunskapen om hur parker och grönområden i staden fungerar, finns till stor del hos de som använder dem.

I februari 2017 antog kommunfullmäktige i Stockholms stad skriften ”Grönare Stockholm” med riktlinjer för att stärka stadens gröna kvaliteteter och utveckla det offentliga rummet. Där står bland annat att stadens arbete med de gröna frågorna: ”alltid ska präglas av medskapande och delaktighet /.../ Alltifrån samråd om översiktlig planering till dialog om skötsel av de lokala parkerna /---/ Det är viktigt att staden tar tillvara medborgarnas kunskap och engagemang, både i vardagen och vid förändringsprocesser”.

Att inhämta kunskap och förslag från närboende och besökare är viktigt och en given del av arbetet med parkskötsel och upprustningar. Parksatsningar av olika slag ska planeras så att prioriteringar kan göras utifrån inkomna synpunkter och förslag. De metoder för brukarmedverkan som används kan variera och bör alltid anpassas efter typen av projekt liksom brukargruppens behov och förutsättningar för deltagande.

Värdet av brukarmedverkan

De potentiella vinsterna med att involvera människor i skötsel och utveckling av den egna närmiljön är många:

- Brukarmedverkan ger människor ökade möjligheter att påverka sin närmiljö, vilket är ett viktigt demokratiskt värde i sig.
- Genom att lyssna och låta människor påverka sin närmiljö blir det lättare att utforma platser som möter många olika behov. Så kan parkerna bli ett grönt ”vardagsrum för alla” på riktigt.
- Möjligheten att få sätta sin prägel på en plats ger en känsla av ägarskap och berättigande, som kan bidra till mer inkluderande och välbesökta parker.

- Att själv investera tid och engagemang i en plats medför oftast en ökad känsla av ansvar och omsorg. På så vis kan brukarmedverkan bidra till minskade kostnader för vandalisering och nedskräpning.
- Brukarmedverkan är ett sätt att ta tillvara medborgarnas idéer, kraft och engagemang, vilket kan bidra till en mer resurseffektiv drift av parkerna.
- Brukarmedverkan skapar tillfällen att möta andra kring en gemensam syssla eller angelägenhet, vilket bidrar till att stärka den sociala sammanhållningen och tilliten.
- Brukarmedverkan är relationsskapande och kan bidra till att öka förtroendet mellan stadsdelen och dess invånare.

Södermalms brukaravtal

Ett konkret exempel på brukarmedverkan är de brukaravtal och brukarmedverkansavtal som använts inom Södermalms stadsdelsområde sedan 1980-talet. Avtalen kan handla om allt från skötsel av en blomrabatt eller odlingslåda till att ta hand om större park- och naturområden tillsammans med andra. Exempel på arbeten kan vara städning, ogräsrensning, lövkattning på hösten, plantering av växter, vattning, kompostering eller flisning av grenar. Ett av de första brukaravtalen var ”Kattfot och blå viol”, en liten täppa vid Monteliusvägen.

Hösten 2018 fanns totalt 37 brukar- och brukarmedverkansavtal inom Södermalms stadsdelsområde. Avtalen kan delas in i tre kategorier:

Brukaravtal – tecknas mellan stadsdelen och enskilda brukare eller föreningar och gäller oftast ett mer avgränsat område, t.ex. en täppa eller enskild rabatt. Arbetet utförs idéellt, men stadsdelen stöttar genom att tillhandahålla exempelvis vatten, jord, plantor och förvaringsutrymmen för trädgårdsredskap. Långholmens koloniområde och Tanto Norra Koloniträdgårdsförening är två exempel på brukaravtal.

Brukarmedverkansavtal – tecknas mellan stadsdelen och en bostadsrättsförening och innebär att föreningen åtar sig skötseln av en park eller delar av en park mot viss ekonomisk ersättning. Vid Sockerbruket längs med Årstaviken och på Reimersholme finns några av brukarmedverkansavtalen inom stadsdelsområdet.

Brukarmedverkansavtal, stadsodling – tecknas mellan stadsdelsförvaltningen och en förening och innebär att föreningen skapar en odlingsplats som de sköter om. Stadsdelen stöttar genom att tillhandahålla exempelvis odlingslådor och jord. Goda exempel på den här typen av avtal är Odlar ihop i Tantolunden och Odling på Spåret i Eriksdalslunden.

I samband med avtalstecknandet upprättas en skötsel-anvisning som specificerar vilka uppgifter som ingår i skötseln. Till avtalet hör också en karta som redovisar den aktuella ytan. Stadsdelen kallar till brukarträff en gång per år och verkar kontinuerligt för att fler avtal tecknas. Avtal kan tecknas av enskilda medborgare, bostadsrättsföreningar, skolor, båtklubbar, kontaktkommittéer och andra föreningar.

Andra metoder för brukarmedverkan

Stadsdelen arbetar med flera metoder för brukarmedverkan, t.ex. olika typer av möten i samband med nya projekt. I ett inledande skede arrangeras ofta ett dialogmöte, för att samla in önskemål och kunskap om platsen. Senare genomförs som regel minst ett samrådsmöte då allmänheten får möjlighet att lämna synpunkter innan beslut fattas i ärendet.

Det finns också möjlighet att lämna medborgarförslag i frågor som rör upprustning och skötsel av parkerna. Den uppskattade dansbanan vid Årstaviken, soltrappan vid vattnet i Hornstulls strand och bastun vid stranden i Tantolunden är några exempel på medborgarförslag som förverkligats. Alla som är folkbokförda i Södermalms stadsdelsområde kan lämna medborgarförslag och beslut fattas av stadsdelsnämndens politiker.

En viktig del av parkskötseln handlar om fortlöpande dialog med engagerade boende och föreningar. I stadsdelsområdet finns flera föreningar som är särskilt aktiva, till exempel Södermalmsparkernas vänner och de olika koloniträdgårdsföreningarna. Dagligen inkommer också synpunkter från enskilda boende till stadens synpunktsportal och direkt till tjänstepersoner inom stadsdelen.

Park- och naturtillgång

I denna del beskrivs Södermalms park- och naturtillgång utifrån parkkaraktärer och upplevelsevärden. Analysen av upplevelsevärden innefattar vilka värden som erbjuds i parkerna och naturområdena. Analyserna har även kompletterats med kartering av skolverk-samheter, hundrastområden, brukaravtal, toaletter och dricksvatten samt en analys av gröna stråk.

Analys parkkaraktärer

Mellan bostaden och friluftsområden, stadsdelsparker och parker har staden satt upp ett antal rekommendationer om avstånd. Dessa presenteras i tabellen till höger.

I tillgångsanalyserna har vissa avsteg gjorts vad gäller kraven för de olika parktyperna. Därmed har parker av stor betydelse för stadsdelen tagits med i analysen även om de inte lever upp till alla uppsatta krav. Detta har gjorts då analysen av parktillgången annars hade blivit bristfällig. De kompletterande upplevelsevärdena och avstegen beskrivs under respektive tillgångsanalys.

Avstånd

Ett avstånd på ca 200 meter innebär 6-7 minuters promenad för ett litet barn eller någon som går lite långsamt, vilket är en viktig gräns för vardagsrekreation. Större avstånd har visat på kraftigt minskad användning. I Grönare Stockholm finns riktlinjer för upplevelsevärden hos park- och naturmarken, som bedöms som värdefulla för människors vardagsliv. Tillgångsanalyserna på följande sidor presenterar stadsdelsområdets upplevelsevärden med avståndsmarkeringar som är baserade på stadens parkriktlinjer enligt Grönare Stockholm. Parkriktlinjerna och avstånd som är listade i tabellen ska användas i arbetet

med att analysera och utveckla Stockholms parker och naturområden. Andra kvaliteter som värderas högt av stockholmarna är båtliv, evenemang, folkliv, ridning, torghandel, uteservering, fiske och skidåkning, men dessa redovisas inte i analyskartorna eftersom staden inte har några riktlinjer för dessa värden. Avstånden till bullerkällor som vägar spelar en stor roll för hur parker och naturområden upplevs.

Avvikelser

Analyserna innehåller endast de upplevelsevärdena som förekommer i Södermalms stadsdelsområde samt är tydligt definierade och enkelt analyserbara. Detta betyder att det finns ett antal värden som inte analyserats i denna parkplan. Dessa är: Ro, skogskänsla, djurhållning, folkliv, torghandel, uteservering, grön oas, sitta i solen, picknick, båtliv, fiske och vild natur.

Ytor

Förutom upplevelsevärdena i stadsdelsområdets park- och naturmark har även ytor som förvaltas av Idrottsförvaltningen inkluderats i analysen. I Södermalms stadsdelsområde består dessa ytor av bokningsbara idrottsplatser och bollplaner. Anledningen att de inkluderats i analysen är att de i viss mån erbjuder spontanidrott när planerna inte är bokade.

Riktlinjer för parktyperna

Stockholmarna bör helst ha högst:

200 meter till närmaste park

500 meter till närmaste stadsdelspark

**1000 meter till ett friluftsområde, eller
möjlighet att enkelt ta sig till ett sådant med
kollektivtrafik**

God parkstandard

**Mängden parkmark måste vara stor nog för att
tillgodose invånarnas rekreationsbehov och
klara det höga besöksstrycket.**

Analys upplevelsevärden

Vilka parkkvaliteter människor uppskattar varierar beroende på individen. Stadens invånare behöver ro och avkoppling, men också mötesplatser och aktivitetssytor. Olika människor har även olika möjligheter att förflytta sig och ta sig mellan stadens parker och naturområden. De upplevelsevärden som efterfrågas av de yngsta respektive de äldsta invånarna är därför de som bör finnas närmast bostaden.

På denna och följande sida presenteras upplevelsevärdena (även kallat sociotopvärden) från Stockholms stads Sociotopkarta.

Faktaruta parkriktlinjer

Stockholms parkriktlinjer togs fram 2006, och reviderades 2012, som stöd för att säkra rekreativa kvaliteter i grönstrukturen. De omfattar tillgång och parkstandard. De kvaliteter som ingår i parkriktlinjerna finns kartlagda i Stockholms sociotopkarta.

Inom 200 meter:

Grön oas, lek (naturlek eller lekplats), område med god ljudkvalitet, sitta i solen, promenader.

Inom 500 meter:

Blomprakt, bollspel/bollek, parklek, picknick, pulkaåkning.

Inom 1000 meter, eller enkelt nåbart med kollektivtrafik:

Bad (utomhusbad), djurhållning, odling, löpträning, skogskänsla, utsikt, vattenkontakt, vild natur, skridskoåkning.

Andra kvaliteter som värderas högt av stockholmarna:

Båtliv, evenemang, folkliv, ridning, torghandel, uteservering, fiske, skidåkning.

Upplevelsevärden (Sociotopvärden)

Strandbad

Officiella strandbad anlagda av kommunen som löpande tar vatteprover. Ej bassängbad utomhus.

Utomhusbassäng

Utomhusbad, kan även vara avgiftsbelagd.

Blomprakt

Rik blomning, trädgårdsodling, koloniområde, botanisk trädgård, blomplantering.

Bollek

Lek med boll på mindre ytor (oftast minst 500 kvm), t.ex. boule, fotboll, basket, landbandy.

Bollspel

Lek med boll på större plana ytor. Lagfotboll, rugby, brännboll, cricket, landhockey. I detta fall är det ytan som är det viktiga, jämfört med "bollek". Bollidrotter på mindre yta som framförs organiserat blir fortfarande "bollek", exempelvis basket.

Båtliv

Möjlighet att se eller själv delta i aktivt båt- och kajliv, småbåtshamn, båtuppläggningsplats, brygga.

Djurhållning

Möjlighet att titta på andra tamdjur än katter och hundar (4H-gård eller parklek med djur, som kaniner, minigrisar, höns, får eller hästverksamhet).

Evenemang

Plats för teater, musik eller motionsevenemang samt festivaler, cirkus, valborgs- och midsommarfirande. Vanligtvis större öppna gräsytor eller mer specialiserade platser likt utomhusteatrar.

Fiske

Möjligheten att fiska och meta (tillgänglig strand eller kaj. Rent fiskerikt vattenområde).

Folkliv

Ofta många människor och myllrande folkliv. Här ligger betoningen på myller. Att en fotbollsplan är relativt välanvänd betyder inte att den har folkliv, eftersom det inte myllrar av folk. Folklivet kan vara säsongsbetonat eller endast pågå vissa tider av dygnet eller någon specifik dag i veckan.

Grillning

Iordningsställd grillplats (platser där grillning i egen grill ofta förekommer kartläggs som solbad/picknick).

Grön oas

Alla sociotoper som har en större andel grönska, d.v.s. alla utom kajer och torg med endast lite grönt. Minst 300 kvm.

Hjullek

Möjligheten att åka skateboard, bmx, kickbike eller in-lines på ramp eller bana.

Lekplats

Barns lek med redskap, t.ex. gräva, hoppa, klättra, springa på gräs eller på grus. Storleken på platsen har mindre betydelse, bara det är iordningställt.

Löpning

Förekomst av belyst och iordningställt motionsspår. Betoning på belyst och iordningställt för löpning, inte GC-vägar.

Naturlek

Barns möjligheter till naturlek, dvs. att klättra i träd, på berg, krypa i buskage eller dylikt. Dessa platser kräver minst ca 0,2 hektar sammanhängande yta.

Odling

Odla i koloniträdgård eller fritidsträdgårdar. Även stadsodling. Ej jordbruk.

Parklek

Bemannad lekplats.

Picknick/ solbad

Möjlig och trivsamt plats för picknick och/eller solbad. Exempelvis gräsytor, klippor eller sittmöjligheter i sollägen.

Promenad

Flanerande, strövande, hundrastning, joggning dagtid (till skillnad från löpträning, nedan), cykling på gång- och cykelvägar.

Pulkaåkning

Möjligheten att åka pulka i sluttning.

Ridning

Möjligheten att rida (Ridstigar i större friområden eller ridbanor. Nära ridstall)

Rofyllighet

Möjlighet till avkoppling, avskildhet och tystnad, att vara ifred. Bör ej vara bullrigare än 50 dB(a).

Sitta i solen

Parkbänkar som är solbelysta minst 4 timmar under vårdagjämning.

Skidor

Möjligheten att åka skidor. (Natur- och frilufts-områden, öppna gräsfält, insjöar, fjärdar, minst 5 ha.)

Skogskänsla

Upplevelsen av stor tyst skog, plocka bär och stor rymlighet. Detta betyder att det inte får vara alltför många användare per ytenhet. Storleken på ytan är också viktig.

Skridsko

Möjlighet att åka skridskor utomhus på vinterhalvåret. Spolad isplan, rink eller plogad skridskobana på intilliggande sjö.

Torghandel

Förekomsten av torgstånd med försäljning av blommor, grönsaker och prylar.

Utegy

Plats för hopp, kast och banlöpning. Kräver anläggning, inte bara tillräcklig grönyta. Allmänt tillgängliga utegy.

Uteservering

Förekomsten av café eller kiosk med uteservering. Kräver stadigvarande lokaler.

Utsikt

Överblick över landskapet eller stort vatten samt känslan av stor rymd. Lång siktlinje.

Vattenkontakt

Kontakt med lite större vattenyta. Kan vara sjöar, större dammar (minst 2500 kvm) eller kustlinjen.

Vattenlek

Plaskdamm, sandvattenlek, duschar eller annan typ av rinnande/sprutande vattenlek.

Naturupplevelse/ vild natur

Besökare har upplevelsen att platsen består av "riktig" natur som inte är förvanskad/alltför påverkad/mer påverkad av människan. Förekomsten kräver större sammanhängande områden med "natur-upplevelse".

Översiktlig redovisning av Södermalms friytors sociala och kulturella värden. Skala 1:25 000.

Allmänt tillgängliga friytor

I kartan redovisas samtliga av stadsdelsområdets allmänt tillgängliga friytor i form av parkmark, torg och kyrkogårdar. Delar av dessa är dock svåra att använda på grund av faktorer som buller eller terräng. Kartan visar att framförallt östra Södermalm närmast Götgatan och Hammarby Sjöstad är fattigt på större friytor. I den högt exploaterade innerstaden är allmänhetens tillgång till parker viktig att värna då det råder

stor konkurrens om ytorna. Parkering, båtuppläggningsplatser, evenemang, cykelstråk, uteserveringar och kolonilotter måste utformas och tillgängliggöras så att dessa bidrar till staden och inte inskränker allmänhetens friydetillgång.

Andelen offentlig grönyta per person är ett viktigt mått som ger en indikation av besöksstrycket på stadsdels-

områdets park- och naturmark. Andelen visar även vilket slitage som kan förväntas och hur skötseln kan planeras. I innerstaden är tillgången till park och natur generellt lägre än i ytterstaden. Det innebär bland annat att parkerna i innerstaden behöver rustas upp oftare och att skötselinsatserna behöver bli större.

Bullernivåer

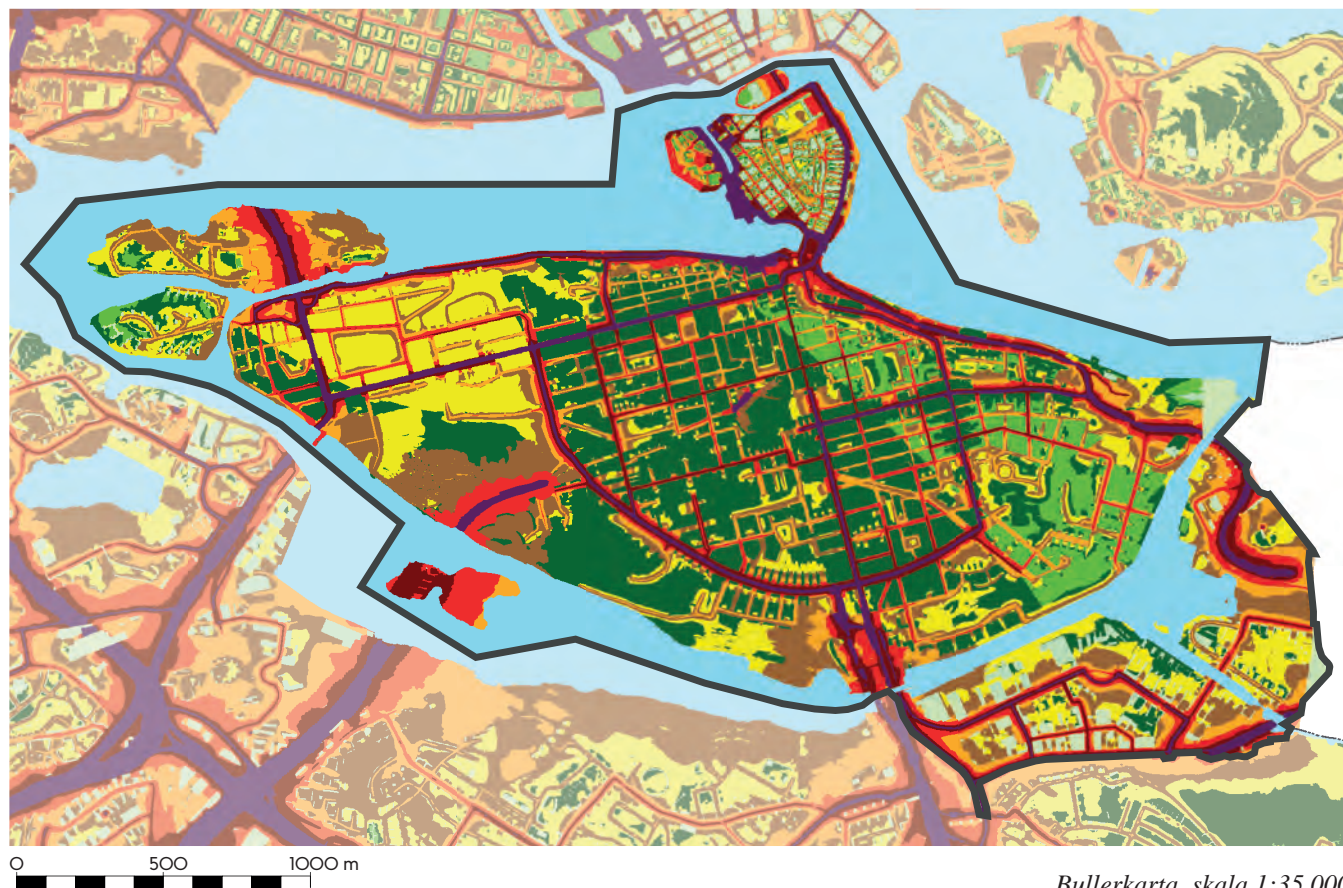
Buller som begrepp förekommer allt oftare inom den fysiska planeringen. Parker och naturområden som inte är bullerstörda är värdefulla tillgångar.

I parkriktlinjerna enligt Grönare Stockholm anges att stadens invånare bör nå ett område med god ljudkvalitet, mindre än 50 dB, inom 200 meter. Bullernivåerna är avgörande för inom vilken parkkaraktär parker och naturområden klassas. Bullerkartan speglar också till stor del trafiken vilket är avgörande för hur människor rör sig till fots inom området.

Buller mäts i dBA som är en förkortning för decibel. Gränsen för en god ljudkvalitet inom centralt belägna områden är satt till 55 dBA. Stadens bullerkällor är oftast kopplade till olika trafikslag. Stadsgårdsleden, Värmdövägen, Centralbron, Södra länken samt järnvägens utlopp under Ringvägen utgör de största bullerkällorna. Långholmsgatan, Hornsgatan, Ringvägen, Folkungagatan och Södermälarsstrand utgör också bullerkällor.

Bullret har en negativ inverkan på intilliggande parker och naturområden. Bullerkartan visar att Årstaviken och Vitabergsparken, Reimersholme, Långholmen, Skinnarviksberget, Fåfängan och Drakenbergsparken är stora områden som är relativt tysta. Kartan visar även att byggnaderna är bullerreducerande och därför skapas många miljöer inom stadens riktvärden för en god ljudkvalitet.

Bullerkarta

Bullerkarta, skala 1:35 000.

Teckenförklaring

Bullernivåer (dBA)

● Under 35	● 45- 49	● 60- 64
● 35- 39	● 50- 54	● 65- 69
● 40- 44	● 55- 59	● Över 70

Faktaruta:

Decibelskalan är en logaritmisk skala som används för att beskriva ljudets styrka i förhållande till en referensnivå. Nedan listas några exempel. Den individuella känsligheten varierar dock mycket.

10 dBA: minsta ljud som en normalt hörande människa kan uppfatta

65 dBA: vanlig samtalston

>85 dBA: risk för hörselskada under långvarig exponering

Friluftsområden och naturparker

Ett friluftsområde innehåller upplevelsevärdena promenad, vild natur, ro och skogskänsla. Ett friluftsområde ska ha en areal på minst 20 ha. Inom Södermalm finns inga naturområden som uppfyller kraven för ett friluftsområde. Närmaste stora friluftsområdet är Nackareservatet och Årstaskogen. Analyskartan visar att hela stadsdelen har låg tillgång på friluftsområden. Sämst är tillgången i Gamla stan och centrala och norra delen av Södermalm.

Naturområdet Årsta Holmar är 9,1 ha och uppfyller därför inte kravet på areal för ett friluftsområde. Ljudnivån på holmen överstiger också gränsen för god ljudnivå. Däremot kan vissa av de sociotopvärden som beskriver ett friluftsområde finnas i stadsdelens naturparker varför dessa också redovisas i analyskartan. Naturmark har också flera lekvärden samt flera av ovan angivna upplevelsevärden och är också utmärkt i kartan.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Stockholmarna bör helst ha högst 1000 meter till ett friluftsområde, eller möjlighet att enkelt ta sig till ett sådant med kollektivtrafik. Detta uppfylls via användning av kollektivtrafik för Södermalms stadsdelsområde.

Analyskarta Natur- och friluftsområden

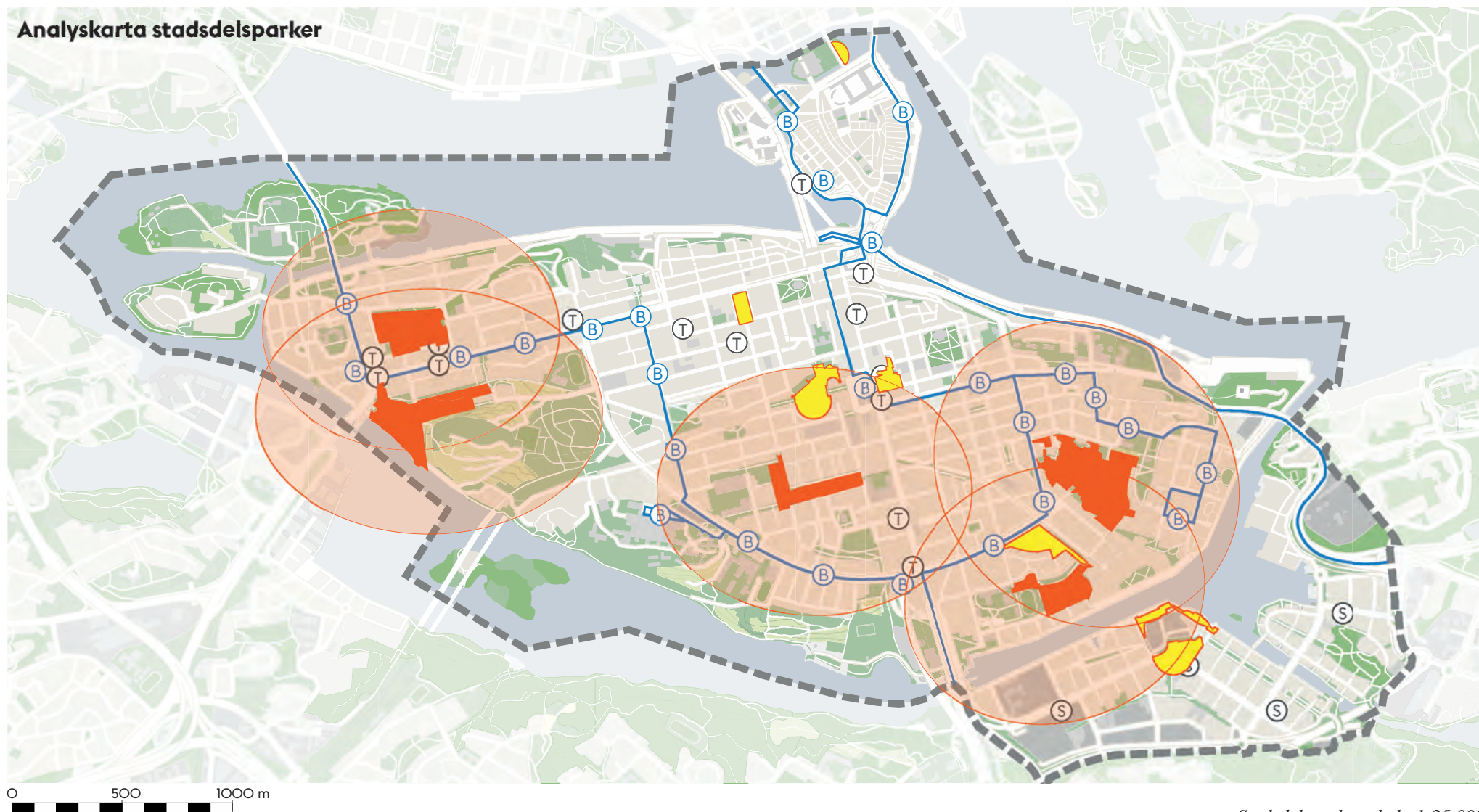

Natur- och friluftsområden, skala 1:35 000.

Teckenförklaring

- Friluftsområde
- Naturpark
- Naturmark med skogskänsla och naturlek.
- Avståndsmarkering, 1000 m

Analyskarta stadsdelsparker

Stadsdelsparker, skala 1:25 000.

Stadsdelsparker

Södermalm innehåller 11 stycken stadsdelsparker som är jämnt fördelade över stadsdelen med en övervikt kring västra, och sydöstra Södermalm. Vissa avsteg har gjorts från kraven på storlek och bullernivå för en del av stadsdelsparkerna.

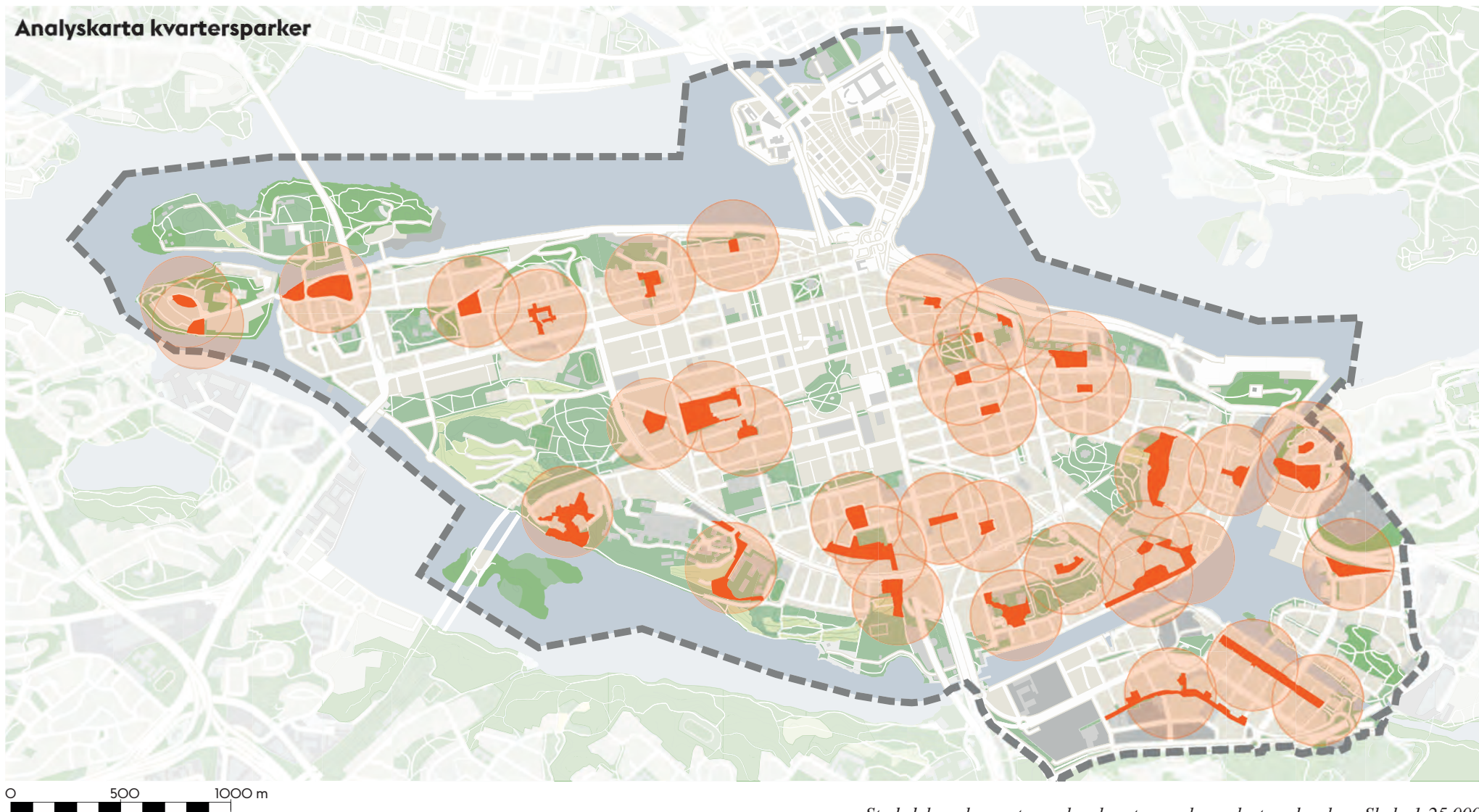
De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Stockholmarna bör helst ha högst 500 meter till närmaste stadsdelspark. För definition av av stadsdelspark, se sid 37.

Teckenförklaring

	Stadsdelspark		T-bane-uppgång
	Kompletterande parker med liknande karaktär och värden		Planerad T-bane-uppgång
	Avståndsmarkering, 500 m		Stombusslinje-hållplatser

Analyskarta kvartersparker

Stadsdelsparker, naturparker, kvartersparker och strandparker. Skala 1:25 000.

Kvartersparker

Södermalms stadsdelsområde innehåller 36 stycken kvartersparker som är jämnt fördelade över stadsdelen. Avsteg har gjorts för parker som inte uppfyller tidigare nämnda krav på upplevelsevärden, men som har andra värden som kompenserar detta.

De kvalitativa riktlinjerna för analyskartan:

Stockholmarna bör helst ha högst 200 meter till närmaste park. För definition av kvarterspark, se sid 38.

Teckenförklaring

- Kvarterspark
- Avståndsmarkering, 200 m

Hornstulls strandbad.

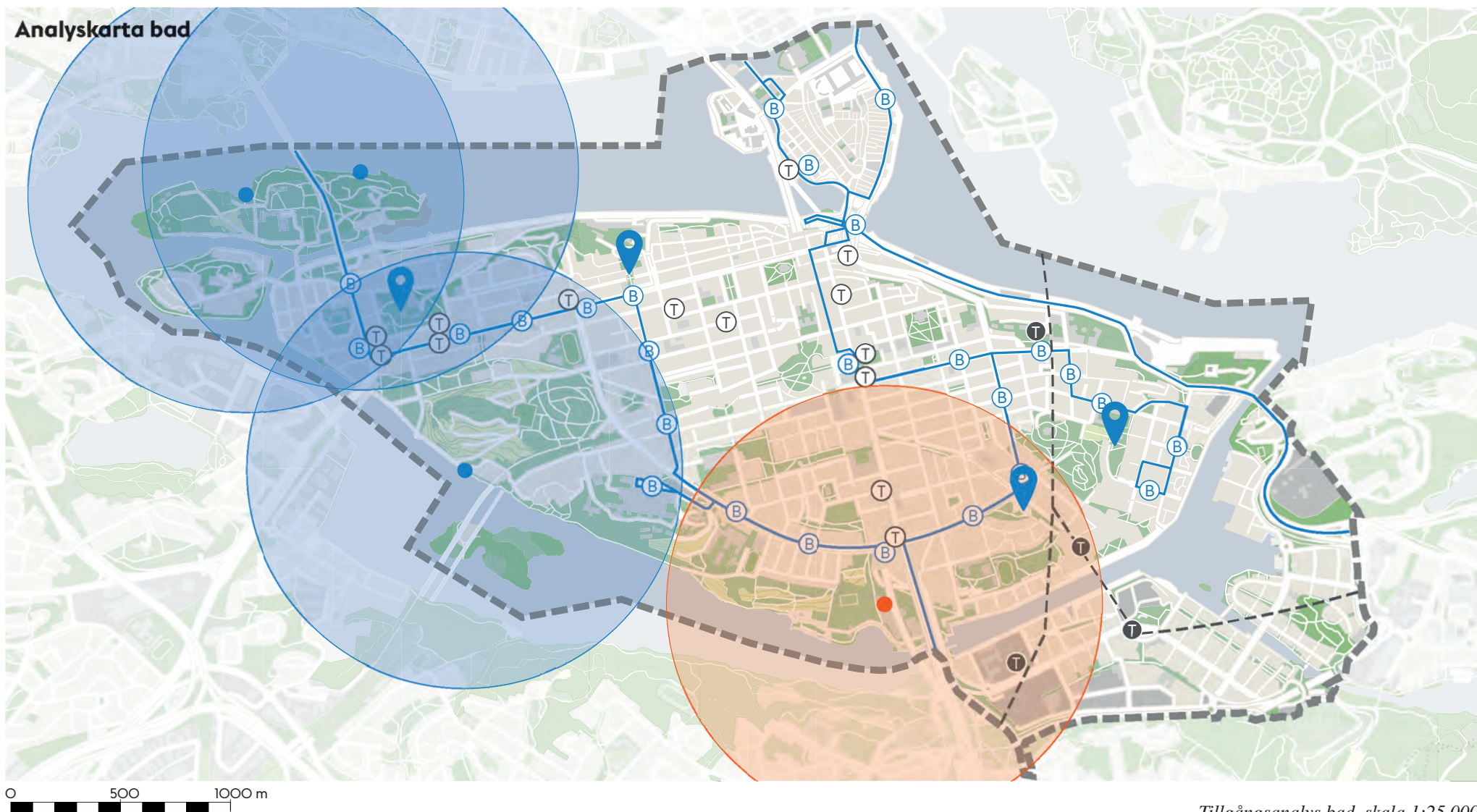
Bad

Med bad avses utomhusbassänger och officiella strandbad där staden löpande tar vatteprover. I analyskartan ingår även plaskdammar.

Södermalm har flera allmänna badplatser som uppfyller dessa krav. Dessa är Långholmens strandbad, Långholmens klippbad, Hornstulls strandbad samt Eriksdalsbadets bassängbad (avgiftsbelagt), som alla är populära målpunkter och mötesplatser sommartid. Vid Tantos strandbad och Långholmens strandbad finns både sandstrand och intilliggande gräsytor som bland annat används för att sitta i solen och picknick. Vid Tanto finns också bryggor och badflotte.

I analyskartan är även plaskdammar utmarkerade eftersom de innehåller höga lekvärden för mindre barn. Med plaskdamm avses en damm där barn kan bada och plaska utomhus. Dammen ska vara max 0.3 meter djup och ha reningsanläggning. På Södermalm finns fyra plaskdammar som är belägna i Högalidsparken, Kvarteret Haren - Norra Bysistäppan, Lilla Blecktornsparcken och Tengdahlsparcken.

Längs Långholmen, Reimersholme och Eriksdalslunden finns flera informella badplatser vid klippor och bryggor. Dessa kan dock inte ersätta de offentliga badplatserna eftersom bland annat vattenkvalité och botten inte kontrolleras. De informella badplatserna saknar även toaletter och är ofta belägna i en otillgänglig terräng.

Tillgångsanlys bad, skala 1:25 000.

Riktlinjer för analyskarta:

Bad (strandbad eller utomhusbassäng) inom 1000 meter eller enkelt nåbart med kollektivtrafik. För vattenlek har staden inga riktlinjer, därför redovisas inga avstånd på analyskarta.

Teckenförklaring

Plaskdamm

Allmän badplats

Avgiftsbelagd badplats

T-baneuppgång

Planerad T-baneuppgång

Stombusslinjehållplatser

Avståndsmarkering,
1000 m

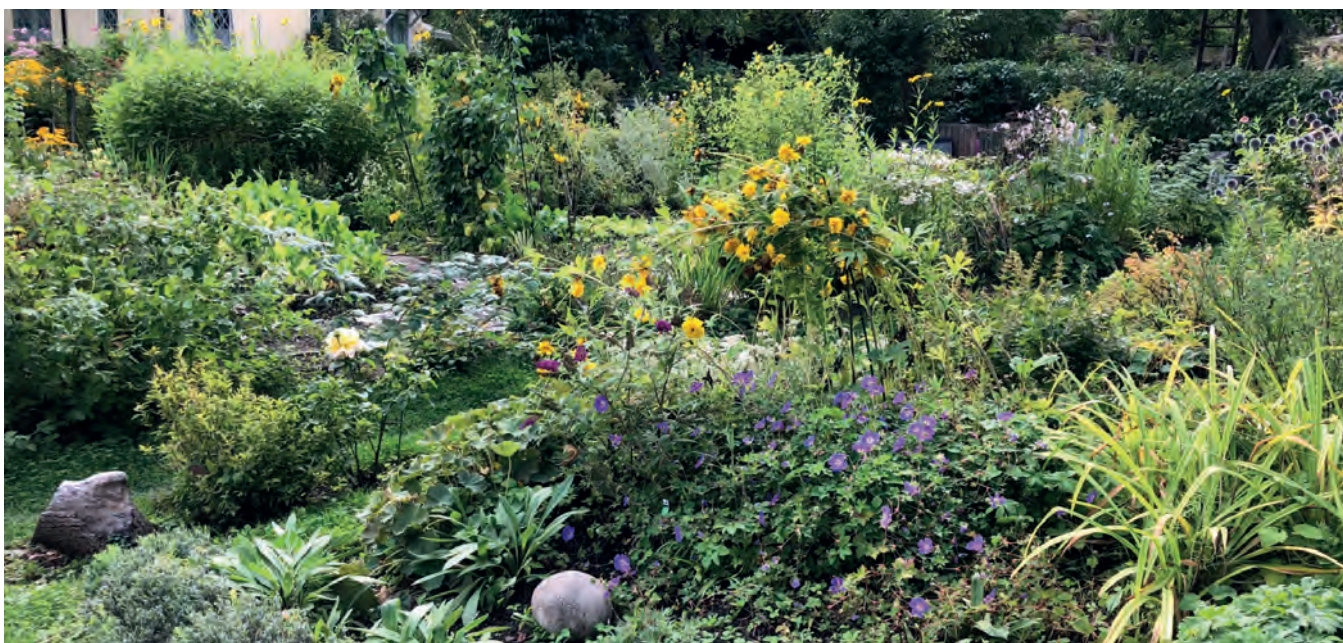
Blomprakt i form av sommarblommar på Mariatorget.

Blomprakt

Blomprakt är ett uppskattat element i stadens parker och naturområden. Analysen inkluderar även koloniträdgårdsområden som har allmänna gångvägar samt allmänna platser med större planteringar av perenner och sommarblommar. Blomprakt tillför estetiska och rekreativa värden till stadens utemiljöer. Blommorna ger dessutom möjligheten att följa årstidernas växlingar.

Koloniträdgårdsområden är rika på blomning och uppskattade inslag i stadens parker. För att kolonilottsområden ska ge upplevelsevärden i form av blomprakt för parkbesökare behöver de vara öppna och tillgängliga för allmänheten. Det är därför viktigt att se över häckar, byggnader, staket och grindar så att dessa inte hindrar allmänheten från att ta del av den blomprakt som kolonilotterna erbjuder. Det är också viktigt att gångvägarna i koloniträdgårdsområdena är tillgängliga.

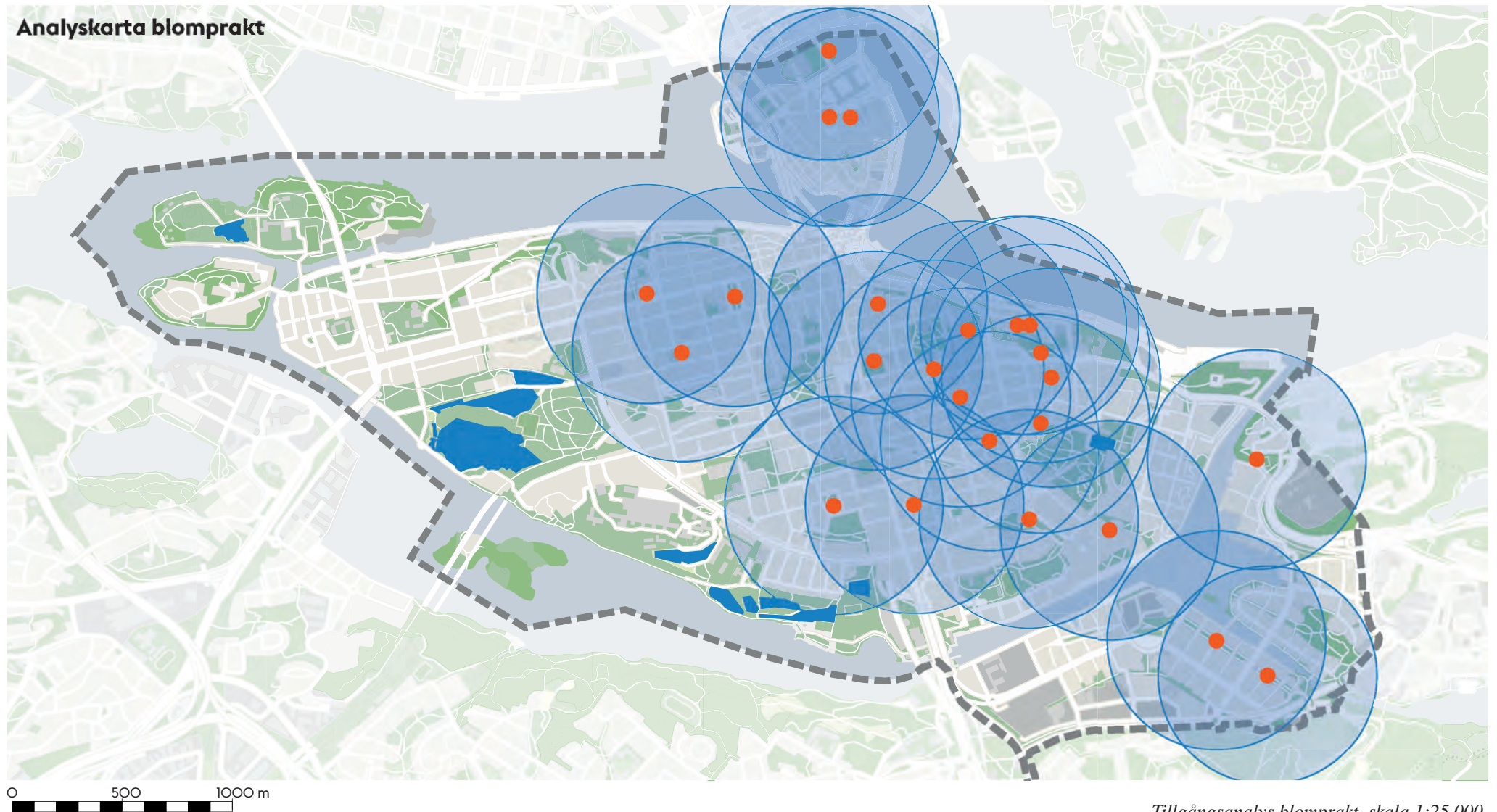
Blomprakt i kolonilottsområdet på Långholmen.

Blomprakt finns på flera platser i stadsdelen. Till exempel finns perennplanteringar på Bysis Torg, i Lilla Blecktornsparken och i Sjöstadsparterren. Sommarblommar i både urnor och planteringar är också ett uppskattat inslag i stadsmiljön. Varje år tar Stockholm stad fram ett blomsterprogram med varierande tema och färg och olika innehåll för vår, sommar och höst. Även lökplanteringar och blommande träd bidrar till stadsdelens blomprakt. Varje år planteras det ut runt 100.000 stycken lökar i de olika parkerna.

Riktlinjer för analyskartan:

Blomprakt inom 500 meter.

Analyskarta blomprakt

Tillgångsanalys blomprakt, skala 1:25 000.

Teckenförklaring

- Blomprakt
- Koloniträdgårdsområde
- Avståndsmarkering, 500 m

Bollplan i Rosenlundsparken.

Bollspel

Inom staden finns en mängd platser som möjliggör bollspel och bollek. I kartan redovisas de vanligaste typerna av bollspel. Dessa är fotboll, basket, tennis, volleyboll och boule. Analysen gäller endast planer för spontanspel. Därav saknar de bokningsbara bollplanerna avståndsmarkeringar i analyskartan eftersom användningen är reglerad och inte öppen för allmänheten under valfri tid. De bokningsbara bollplanerna är utmarkerade eftersom de är en viktig tillgång för många boende i stadsdelområdet, som exempelvis barn som är engagerade i organiserad idrott.

Vid analys av tillgången på bollplaner i Södermalms stadsdelområde är det viktigt att också inventera vilken typ av bollspel som respektive bollplan ger förutsättningar för. En inventering av bollplanerna i stadsdelområdet har genomförts och resultatet visar att bollplanerna har ett ojämnt användande, de används i hög grad av unga killar. Genom att vid upprustning eller tillägg av fler bollplaner försöka skapa bollspelsytor för fler kan användandet av bollplanerna i framtiden bli mer jämnt.

Precis som motion och idrott bör bollspel främjas eftersom det bidrar till invånarnas fysiska aktivitet och den totala folkhälsan. Evenemang och medborgarförslag gällande fysisk aktivitet och hälsa bör därmed uppmuntras.

Riktlinjer för analyskartan:

Bollspel/bollek inom 500 meter.

För bollplaner med en storlek under 25 x 40 meter har staden inga riktlinjer, därför redovisas inga avstånd för dessa på analyskartan.

Analyskarta bollspel

Tillgångsanlys bollspel, skala 1:25 000.

Teckenförklaring

● Volleyboll

◆ Basket

● Boule

◆ Bokningsbar tennisbana

◆ Obokningsbar tennisbana

● Idrottsplats

◆ Fotbollsplan (grusplan)

● Fotbollsplan (gräsplan spontanspel)

★ Fotbollsplan (konstgräs)

● Bokningsbar fotbollsplan
(grus, gräs eller konstgräs)

○ Avståndsmarkering,
500 m

Invigning av Bryggartäppan.

Evenemang

Inom staden finns en mängd platser som är lämpliga för olika typer av evenemang. Sociala aktiviteter och folkliv stärker gemenskapen och är enligt sociotop-handboken högt rankade av speciellt ungdomar och unga vuxna.

För att parkerna i stadsdelen ska ha möjlighet att husera evenemang så som festivaler, parkteater och olika politiska evenemang krävs stora slittåliga ytor, som är relativt ostörda av bostäder, som har god tillgänglighet och är försedda med toaletter, dricksvatten och exempelvis el och scen. Det är viktigt att parkernas evenemang inte begränsar allmänhetens tillgång till dem. Det är viktigt att slitaget inte blir för stort på och att de ekologiska värdena inte störs.

Kartan visar stadsdelens fyra större evenemangsplatser. De evenemangsplatser som ligger nära kollektivtrafik får större räckvidd och har därmed möjlighet att samla fler från olika områden. I kartan finns också flera mindre evenemangsplatser vilka spelar en viktig roll som samlingsplatser för mindre folkgrupper, till exempel för Valborgsmässofirande och loppisar.

En viktig aspekt är de offentliga rummets förmåga att inspirera invånare i staden att vilja anordna evenemang och bygga upp temporära platser för till exempel kulturfestivaler, marknader och andra evenemang. Ett exempel på en sådan yta skulle kunna vara de båtuppläggningsplatser som bara används på vintern. Ett annat exempel skulle kunna vara de ytor som finns i anslutning till Hammarbybacken och Skanstullsbron. Stadsdelens kajpromenader så som Norra Hammarbyhamnen skulle också kunna fungera som möjliga evenemangsytor.

Tillgångsanlys evenemang, skala 1:25 000.

En viktig princip vid evenemang i stadens parker är att reklam inte får förekomma. För att arrangera ett evenemang på en offentlig plats behöver man ansöka om polistillstånd.

Riktlinjer för analyskartan:

Staden har inga riktlinjer för närhet till evenemangsplatser, därför redovisas inga avstånd på analyskartan.

Teckenförklaring

● Mindre evenemangsplats	T Planerad T-baneuppgång
📍 Större evenemangsplats	B Stombusslinje-hållplatser
T T-baneuppgång	